

ПРЕПОДАВАНЕТО НА МАНИФЕСТА

Д-р Ирена Димова

Университет „Проф. д-р Асен Златаров“ – Бургас

Резюме. В предлаганата статия разглеждаме жанра на манифестния текст и неговите възможни употреби в гимназиалния етап на училищното образование. Първо, извеждаме някои основни характеристики на този вид текст и го обвързваме с идеята за своеобразна „форма на бунта“. Второ, поставяме темата за преподаването по литература като вписващо литературните събития и факти в рамките на по-широкия литературен контекст, както и за вместването на явленията в рамката на случващото се като взаимодействие между културното, политическото и духовното поле на съответния период. Възможното преподаване на манифестния текст излагаме върху пример от естетико-теоретическото творчество на Гео Милев с уговорката, че у автора откриваме текстове с програмен характер, не цялостни манифести.

Ключови думи: манифест; литературен контекст; училище; бунт; Гео Милев

[...] той [манифестът] е рожба на ученически произвол,
а не на присъствието на учителя.
М. Николчина

Манифестният текст е граничен текст, стоящ между художествения текст и метатекста. С него авторът изразява желание за промяна, но и за съучастие. Първото произтича от „жестовостта“ на манифеста, който показва отношение – в повечето случаи на отрицание – спрямо дадени явления от близкото или далечно минало. Второто е следствие от опита на този вид текст да привлече читателя (1). Затова манифестът се явява „по условие“ „акт на насилие върху тъй наречения “естествен ход“ на културното развитие“ (Sugarev 2005, 149). Неговото основно усилие, както пише Миглена Николчина, е за „пренареждане на традицията и за намиране на универсален език“ (Nikolchina 1992, 73). Манифестът освидетелства желанието на авторите да изпълнят задаваща се промяна в изкуството.

Манифестният текст като форма на бунта

*Аз се бунтувам, следователно
ние сме на път да се осъществим.
Юлия Кръстева*

Ще започна със споделен опит, който продиктува и написването на тази статия. По време на преподаването си в училище осъзнах нуждата от задълбочено и често обговаряне на темата за бунта в опит за промяна на нагласите за тълкуването му у учениците. Това, от друга страна, беше следствие от наблюдаваните конкретни поведенчески прояви у последните. Опитвах се да им обясня, че на бунта можем да погледнем като на жест, на действие с различни форми и че ако сме се насочили към употребите му, то е наложително, за да изведем ползност от него, да осъзнаем и да се съсредоточим върху креативните му манифестации. Да се бунтуваш, означава и да търсиш, и да променяш – първо себе си, а по този начин, и чак след това, и средата, от която си част. В училищното пространство обаче тази дума бива вписвана преди всичко в нейните негативни корелации – с изключение например на литературната ѝ употреба по отношение на „естетическия бунт“ на разглеждания от нас в тази статия Гео Милев и на други упоменавания в историческия контекст на изучаваното. Бунтът е виждан като форма на отклонение от училищния правилник, като проява на невъзпитание, като по този начин се вкоренява и определено фиксирано мислене за възможните му езикови употреби. Те биват диктувани от възпитаващите, възприемани и прилагани – в езика (и не само) – от обучаваните, завличайки се и затягайки се в един омагьосан кръг. Така бунтът се представя преди всичко като насилствено действие с неговите физически аспекти, насочено срещу властови фигури, не и като форма на интелектуално манифестиране, като на каквато можем да погледнем на него.

„Говорещото същество“, казва Юлия Кръстева в своята лекция върху „новите форми на бунта“, изнесена в Аулата на Софийския университет през 2014 г., „е истински живо само при условие, че има душевен живот“ и допълва, че „такъв живот съществува единствено когато човек постоянно поставя под въпрос своите норми и способности, собствената си полава, национална, езикова идентичност; желанията си, страданията си, своите любови и омрази“ (Krasteva 2014, 12). В контекста на училищното образование горепосочената дефиниция на френската интелектуалка може да се обвърже с идеята за критическа нагласа у учениците, която, от друга страна, е „*conditio sine qua non* при опитите да се постигне търсеното от образователните методики „развитие на критическо мислене“ (Dimova 2021, 137). Точно за развитието на способността за критически анализ може да се каже, че води до раждането на обучаващия се като „говорещото същество“, което, от друга страна, се сформира като индивид под влиянието на или като следствие от всички онези вътрешни минибунтове, кулминиращи в собственото му съществуване като индивидуален минибунт в света.

За една от формите на бунта в литературата можем да означим манифестния текст. Той имплицира преди всичко желанието за промяна – есте-

тическа, духовна, културна, поетическа. За тази нагласа на манифестния текст говорят и съответните му езикови характеристики – често следствие от стремежа на авторите за изковаване на собствен език – и неговата насоченост към читателя. За него може да се каже, че се пише от твореца, осъзнал се като „говорещо същество“, разколебал естетическите и поетическите норми и способности на литературата, поставил под въпрос и собствените си нагласи за боравене със словото и по този начин – изразяване на света.

Манифестът е текст, в повечето случаи заявяващ определена нова естетическа и поетическа програма, като при това се явява и програмен текст на някои литературни кръгове, с което си запазва роля в литературата на основен фактор в творческите полемки. Точно последните създават онава „динамично и провокиращо диалогично пространство“ (Trajkova 2001, 9), в което се случва литературният разказ (2). С други думи, четенето на манифестния текст помага за (до)разбирането на случващото се в литературата от перспективата на естетическите платформи и конфликтите, които се зараждат между техните създатели и представители.

Манифестът като едно от средствата за доближаване до литературния контекст

Няколко са причините, поради които изучаването на програмния текст като жанр може да помогне за изграждането у учащия се на цялостна концепция за литературата и случващото се в нея. Манифестът, с това, че предполага обвързването на художествен текст с метатекст, води до неизбежното въвеждане на темата за връзката художественост – нехудожественост. Освен това, и основно в случая, този вид текст представя автора си като теоретик, вписвайки го в по-широката рамка на културната ситуация на времето му. Теоретико-естетическият характер на манифестния текст позволява чрез него да се проследят промените в нагласите на авторите от конкретния литературен период, както и тяхната позиция изобщо в полето на изкуството. Това ни кара да погледнем на преподаването му като на възможност за вписване на изучаваните автори и творби в своеобразен увлекателен литературен разказ – като такъв представя съответния контекст учителят.

Възможният методически подход, от друга страна, при включването на жанра на манифеста може да се основе върху творчеството на вече изучаван автор в гимназиалния етап. Така прочитът на този вид текст се полага в по-широкия контекст на корелацията художественост – нехудожественост при подход, обвързващ литературния език с критическото говорене. Това позволява инкорпорирането на изучаването на този жанр

под формата на допълнителна информация към налична основна урочна статия върху автор и творчеството му, както и следхождащото му вмъкване в задачите, поставени на учениците. Конкретният избран манифест – като естетико-теоретичен текст – може да бъде съпоставен с художествен текст от същия автор, както и например с откъс от критическа статия върху него. С други думи – целта е разбирането на жанра чрез съпоставяне на художествени и критико-теоретични текстове, както и разбира се, чрез обвързването му с литературноисторическия контекст на времето на възникването му.

Пример с Гео-Милевия текст „Фрагментът“

За целите на статията си избрахме текст на Гео Милев, като автор, чието художествено творчество бива характеризирано точно във връзка с гореспоменатия бунт или по-точно с неговата „експресия на бунта“ (Ignatova, Vasileva, Koev 2006, 39). Веднага е нужна уговорката, която заемаме от формулировката на Мая Горчева, че „Гео Милев няма цялостен естетико-теоретичен манифест (детайлен, „по точки“, както футуристите), но текстовете му се четат като манифестни: те са „текстове-действия“ (Кьосев 1988, 186 – 194)“ (Gorcheva 2008). Въпреки тази липса на екземплярен „чист“ манифест (доколкото за такъв можем изобщо да говорим в българската литература), неговите статии безспорно могат да бъдат разглеждани като програмни творби, представящи естетическите и поетическите му виждания.

Няколко са причините за този избор. Първо, Гео Милев е основен представител на изучаваните в училище автори, класифицирани като класици. В програмата за XII клас неговото име откриваме, разбира се, в раздела, посветен на българската литература между двете световни войни. Като основна формална цел на преподаването на творчеството на този автор е изведено запознаването на учениците с експресионизма, като течение, зародило се в западноевропейското изкуство, и с тенденцията за „оварваряване на езика“, която обвързваме с поезията на Гео Милев. В тези две теми е вписано и представянето на определените от програмата за изучаване художествени творби на поета.

Зададеното в учебната програма, от друга страна, в един от учебниците за XII клас на издателство „Просвета“ (Peleva 2002) изглежда по следния начин. Гео Милев е включен в раздела, назован „Тенденции в междувоенната литература“, част от който е и подразделът „Кръгове и направления“. При това сме длъжни да споменем, че последния смятаме за особено добре структуриран и даващ ценна информация на читателя, разширяваща литературните познания на ученика в посока запознаване с по-широкия културен и литературен контекст на дадената епоха, както и с теоретико-критическите текстове, създадени през първите десетилетия на миналия

век. Авторите на учебника упоменават и програмните статии на разглеждания от нас автор: „Тъкмо във „Везни“ се появяват програмните текстове на българския експресионизъм – Гео-Милевите манифести „Посоки и цели“, „Фрагментът“, „Небето“ и др.“ (Peleva 2002, 15). Теоретичното разширяване на това изреждане на програмните текстове на автора смятаме за нужно в рамките не само на учебниците, но и с оглед на възможното му превръщане в елемент от учебната програма. При това имаме предвид разширение, изразяващо се в изучаване на жанра на манифеста.

Възможното въвеждане на изучаването на манифестния текст в училище, в програмата за XII клас, ще илюстрираме върху статията на Гео Милев „Фрагментът“. Този текст е споменат на няколко места във вече цитираната урочна статия, като в раздела „Гео Милев – политика, естетика, литературна история“ (Peleva 2002, 66–72), по-конкретно в частта „Новата естетика и литература“ (Peleva 2002, 68–72), четем: „Новата естетика намира един от най-ярките си изрази в програмния текст на Гео Милев „Фрагментът“, публикуван в сп. „Везни“ (Peleva 2002, 68). След като са изредени главните програмни текстове на автора (за текста „Небето“ също е написано: „Самият език на „Небето“ е ясно експресионистичен – той не само формулира естетически положения, но и ги изразява“ (Peleva 2002, 15)) е направена и важна препратка към обвързаността на критическия текст с художествения. Авторите на учебника пишат, че „Водещата роля на фрагмента и на лириката се проявява буквално в самото художествено творчество на Гео Милев“ (Peleva 2002, 69). От тази функция и полезност на програмния текст при обвързването му с художествената творба изхождаме и ние в текста си.

Изборът на „Фрагментът“ е отчасти мотивиран от самата роля и честа употреба на жанра на фрагмента в изучаваната литература от междувоенния период, отчасти от характера на самия Гео-Милев текст. За разлика от другите му програмни текстове, които може да се определят като „статии-въпроси“, следвайки особено успешната дефиниция на Едвин Сугарев (Gorcheva 2011, 128), и които проследяват естетическите – на места неясни – търсения на поета, този текст позволява мислене основно за и върху поетическата функция на фрагмента като такъв. От друга страна, „Фрагментът“ свидетелства за онази страна от критическата рефлексия на Гео Милев, отличаваща се с тематизиране на техническото построяване на лирическата творба, която препраща към важното за автора превръщане „на съдържанието във функция на техниката“ или превръщането му в „експериментирание с техниката“ (Gorcheva 2011, 128). И докато цялостната концепция за изкуството – като ново, модерно – е трудно сглобяема и сложна за рецепция, нуждаеща се от обговаряне и теоретично изследване на множество от критическите текстове на поета, то нуждата от употребата на фрагмента в

авангардното изкуство е централна тема за въпросната статия на автора, позволяваща праволинейното ѝ разглеждане.

Няколко са характеристиките на текста „Фрагментът“ на Гео Милев, поради които го смятаме за подходящ при изучаването на жанра на манифеста в края на гимназиалния етап на училищното образование. Освен горепосочените монотематичност и понятийна стегнатост на текста, в него авторът представя фрагмента, прилагайки го сам при писането на статията си върху него. Този програмен текст на Гео Милев е написан фрагментарно. С други думи, формата възплъщава или следва идеята. С това текстът на Гео Милев говори в най-висока степен за близостта между текст и метатекст, между художественост и нехудожественост. Тази корелация, която е основна за манифестния текст, тук се явява форма, т.е. техника на построяване на статията. Обусловеността между външната форма на текста и съдържанието му позволява на четящия да вникне не само в теоретичните аспекти, но и в графичните реализации на фрагментарността. Неслучайно говорим за „фрагментарност“, която изобщо в творчеството на разглеждания автор се проявява като вътрешноприсъща характеристика на текстовете му. Разграничаването ѝ от самия жанр на фрагмента, като еднолична текстова творба, предговаря следхождащото в учебната програма изучаване на творчеството на Атанас Далчев. За последния знаем, че точно този тип текст се превръща в разграничителен в българската литература с публикуваната през 1974 г. книга „Стихотворения. Фрагменти“.

Във „Фрагментът“ Гео Милев проследява историческия контекст на развитието на жанра на фрагмента. Отново в рамките на есеистичното изложение той посочва характеристиките му през античността, романтизма и съвременната нему литература. По този начин на учащия се и разглеждащ статията на Гео Милев се предоставя възможност да вникне в идеята за развитието на жанровете и тяхната промяна, и придобиване на нови специфики. Също така „Фрагментът“ свидетелства за теоретико-критическото мислене на един поет, което показва как в литературата има случаи – многобройни при това, в които авторът е и литературно образован (3). Това екстралитературно, автобиографично обстоятелство безспорно влияе и върху художественото творчество на Гео Милев, а в случая може да се превърне в импулс за разглеждането на лирическите му творби през теоретичния текст „Фрагментът“.

В посочения от нас учебник за XII клас допълнително засягане на теоретико-критическите текстове на автора виждаме в първото задание от частта „Въпроси и задачи“, което гласи: „Анализирайте критическата и есеистичната образност и синтактичните особености във „Фрагментът“ и „Небето“ на Гео Милев. Има ли ясна граница между „критическия“ и „лирическия“ език? Аргументирайте чрез примери мнението и изводите си“ (Peleva 2002,

73). Така поставена, задачата позволява на ученика да вникне в една основна за текстовете, родени изпод перото на авангардистите, черта – сближаването между критическото и художественото, т.е. лирическото говорене. Това оразличаване между двата типа дискурс в случая може да се извърши преди всичко върху основата на сближаването им, което вече споменахме като присъщо за текстовете на разглеждания от нас автор.

Литературният период, част от който е Гео Милев, се отличава с нови естетически търсения и влияния, идващи от западноевропейското изкуство. В статията си поетът споменава и проблема за стила в поезията и изобщо в литературата. Него, колкото и разколебана да е дефиницията му, Гео Милев обвързва с употребата на фрагмента. За него краткостта на стиха, неговата фрагментарност и синтезът, от който е получен, са предпоставките за добрия стил. Тази тема, която бива непряко засегната и в други програмни текстове на автора като особено важна за самия литературен период, е със сигурност по-сложна за възприемане от ученика поради изискването за инкорпориране на голям понятиен литературен апарат в изложението си. Това е и причината да смятаме манифестните текстове на автора като „Модерната поезия“ (1914, „Звено“) за по-трудни за асимилиране от обучавания в XII клас. Въпреки тази сама по себе си сложност на преподаването на понятието за стил, което не е и цел на статията ни, във „Фрагментът“ се открива мотивировка на възприемането на фрагмента като израз на добрия авторов стил, която може да послужи при тясното разглеждане на художествените творби на Гео Милев.

Докато епосът се характеризира с обективност, лириката, пише Гео Милев, се отличава със субективност. С тази съпоставка поетът поставя въпроса за две основни характеристики на два от трите литературни рода. В тази линия статията на автора предлага на учениците да си припомнят онези черти, които характеризират лириката, епоса и драмата. Освен това могат да открият имплицирана причината за избора на Гео Милев да твори изключително в полето на поезията.

В последната част на текста си за психологическа основа на фрагмента авторът посочва асоциацията. Последната, от друга страна, вижда като резултат от обуславянето се на творящия преди всичко на интуицията. И двете характеристики се оказват основни за това, което се случва в литературата ни – и изобщо в европейското изкуство – по време на творенето на Гео Милев и в годините след това. Интуицията и асоциацията се превръщат във водещ художествен метод на изграждане на текстовете на авангардистите.

Не на последно място, в текста си Гео Милев тематизира и символа, и метафората, макар и да ги отнася към, според него, „старото“ изкуство. Въпреки че и двете художествени средства имат сложна природа, погледнатото генеалогически, споменаването им от поета предразполага ученика

към повторен опит за вникване в природата на това стилистично средство и на този троп.

Изброените отклонения от темата за фрагментарността, която изведохме като главна за статията на Гео Милев, са само микротеме, от които може да се ползва допълнително преподаващият.

Заключение

В предложената статия направихме опит за разглеждането на ползите от изучаването на жанра на манифестния текст в рамките на гимназиалния етап на училищното образование. Първо, този вид текст съчетава художествения и нехудожествения дискурс поради факта, че се намира на границата между текста и метатекста, т.е. между литературното произведение и естетико-теоретичния текст. Второ, манифестът е неизменна част от литературните полемики на времето на създаването си, поради което с негова помощ лесно може да се обвърже обговарянето на определени естетически и поетически нагласи и смяната на художествени тенденции и течения с полемиките, случили се в литературното поле. Критическото наследство на Гео Милев, като автор, изучаван в XII клас, се оказва подходящо за илюстрирането на едно потенциално преподаване на жанра на манифестния текст. Макар и теоретико-критическите му текстове да не са същински манифести, то характерът им е безспорно програмен. Освен това самият поет със своята активна издателска дейност и заслугата си за навлизането на авангардното изкуство в българската литература има основна роля в съвременните нему литературни полемики, които съставляват и една от най-притегателните черти на това, което определихме като литературен разказ. В крайна сметка, точно увлекателно предаденото учебно съдържание е способно да спечели обучаващите се.

БЕЛЕЖКИ

1. Употребата на манифестния текст се засилва с навлизането на авангардните течения в изкуството. За ролята на четящата публика при тях Цветан Стоянов пише, че никога преди авангарда „художествените творци не са късали съзнателно с реалната съвременна им публика, обръщайки се изключително към абстрактната бъдеща публика тъкмо защото никога не са били така чужди на обществото си“ (Stoyanov 1973, 36).
2. Под литературен разказ разбираме разказа за литературноисторическите сюжети като съставлящи литературната история. С други думи, за онова, което е следствие от литературноисторическата реконструкция, която Михаил Неделчев определя като нужда от възкресяване на реалната литературна ситуация, за да се реконструира реалният литературен процес (Nedelchev 2005).

3. Тук трябва да споменем дисертационния труд на Гео Милев върху Рихард Демел, който авторът пише в периода 1912 – 1914 г.
4. Учебна програма по литература за XII клас – задължителна подготовка, в сила от учебната 2021 – 2022 година, утвърдени със Заповед РД09-1655/16.08.2018 г. на министъра на образованието и науката.

ЛИТЕРАТУРА

- Горчева, М., 2011. За някои понятия в Гео-Милевата критическа рефлексия. В: Е. Сугарев и кол. *Критическото наследство на българския модернизъм. Как го четем сега*. София: ИЦ „Боян Пенев“, с. 125 – 137.
- Горчева, М., 2008. От “Umwertung aller Werte” до „Възвание към българския писател“: проектът на манифеста. В: Е. Тачева, Р. Хаджикосев и А. Вачева. Как се прави авангард: Литературните проекти на Гео Милев от „Лира“/„Изкуство“ до „Везни“. *LiterNet*, [online] [viewed 5 юни 2021]. Достъпен на: https://liternet.bg/publish16/m_gorcheva/g_milev/content.htm.
- Димова, И., 2021. Information, Knowledge, Sensibility. In: *Technics. Technologies. Education. Safety. 2021. Year V, Scientific technical union of mechanical engineering "Industry - 4.0"*, 2 (12), p. 137–138.
- Игнатова, В., Игнатова-Василева, Р., Коев, Кр. 2006. Модерността в изкуството и литературата през двадесетте години на 20. век. *Български език и литература*, 4 (XLIX), с. 34 – 42.
- Кръстева, Ю., 2014. Нови форми на бунта. *Литературен вестник*. 23 (29), с. 12 – 13.
- Милев, Г., 1919. Фрагментът. *Везни*. 4.
- Неделчев, М. 2005. За необходимостта от литературноисторически реконструкции през краевековието. В: Литература в дискусия (сборник публични лекции). *LiterNet*. [viewed 5 юни 2021]. Достъпен на: <https://liternet.bg/ebook/diskusia/content.htm>
- Николчина, М., 1992. *Човекът-утопия*. София: Св. Климент Охридски.
- Пелева, И., 2002. *Литература за XII клас*. София: Просвета.
- Стоянов, Цв., 1973. *Идеи и мотив на отчуждението в западната литература. От Робинзон до „манифеста“ (1719 – 1848)*. София: Наука и изкуство.
- Сугарев, Е., 2005. Някои основни моменти в естетическата биография на Гео Милев. В: *Гео Милев през погледа на литературната история и критика*. София: Захарий Стоянов; Св. Климент Охридски, с. 149 – 163.
- Трайкова, Е, 2001. *Българските литературни полемики*. София: Карина М.

REFERENCES

- Gorcheva, M., 2011. Za nyakoi ponyatiya v Geo-Milevata kriticheska refleksiya. V: *E. Sugarev i kol. Kriticheskoto nasledstvo na balgarskiya modernizam. Kak go chetem sega*. Sofia: ITS “Boyan Penev”, 125 – 137 [In Bulgarian].
- Gorcheva, M., 2008. Ot “Umwertung aller Werte” do “Vazvanie kam balgarskiya pisatel”: proektat na manifesta. V: E. Tacheva, R. Hadzhikosev i A. Vacheva. Kak se pravi avangard: Literaturnite proekti na Geo Milev ot “Lira”/ “Izkustvo” do “Vezni”. *LiterNet*, [online] [viewed 5 June 2021]. Available from: https://litenet.bg/publish16/m_gorcheva/g_milev/content.htm [In Bulgarian].
- Dimova, I., 2021. Information, Knowledge, Sensibility. In: *Technics. Technologies. Education. Safety. 2021. Year V, Scientific technical union of mechanical engineering “Industry – 4.0”*, 2(12), 137 – 138 [In Bulgarian].
- Ignatova, V., Vasileva, R., Koev, Kr. 2006. Modernostta v izkustvoto i literaturata prez dvadesette godini na 20. vek. *Bulgarski Ezik i Literatura-Bulgarian Language and Literature*, 49(4), 34 – 42 [In Bulgarian].
- Krasteva, Yu., 2014. Novi formi na bunta. *Literaturen vestnik*, 23(29), 12 – 13 [In Bulgarian].
- Milev, G., 1919. Fragmentat. *Vezni*, 4 [In Bulgarian].
- Nedelchev, M. 2005. Za neobhodimostta ot literaturnoistoricheski rekonstruktsii prez kraevkovieto. V: *Literatura v diskusiya (sbornik publichni lektsii)*. *LiterNet*. [viewed 5 June 2021]. Available from: <https://litenet.bg/ebook/diskusia/content.htm> [In Bulgarian].
- Nikolchina, M., 1992. *Chovekat-utopiya*. Sofia: Sv. Kliment Ohridski [In Bulgarian].
- Peleva, I., 2002. *Literatura za XII klas*. Sofia: Prosveta [In Bulgarian].
- Stoyanov, Tsv., 1973. *Idei i motiv na otchuzhdenieto v zapadnata literatura. Ot Robinzon do „manifesta“ (1719 – 1848)*. Sofia: Nauka i izkustvo [In Bulgarian].
- Sugarev, E., 2005. Nyakoi osnovni momenti v esteticheskata biografiya na Geo Milev. In: *Geo Milev prez pogleda na literaturnata istoriya i kritika*. Sofia: Zahariy Stoyanov; Sv. Kliment Ohridski, 149 – 163 [In Bulgarian].
- Traykova, E, 2001. *Balgarskite literaturni polemiki*. Sofia: Karina M [In Bulgarian].

TEACHING *THE MANIFESTO*

Abstract. In this article, we look at the genre of the manifesto and its possible uses in high school. First, we point out some basic characteristics of this type of text and link them to the idea of a “form of rebellion”. Second, we make a connection between teaching literature in school with teaching the literary events and facts as part of the so-called literary narrative, i.e., putting the phenomena into the larger framework of what is happening in the cultural context of the observed period. We propose a possible way of teaching the manifesto, based on an example of the aesthetico-theoretical work of Geo Milev, having in mind that the author has texts with the characteristics of a manifesto, not complete manifestos.

Keywords: manifesto; literary context; school; revolt; Geo Milev

✉ **Dr. Irena Dimova, Assist. Prof.**

ORCID iD: 0000-0002-5750-1741

Web of Science ResearcherID: AAD-5270-2020

Faculty of Social Sciences

University „Prof. Dr. Asen Zlatarov“

1, Prof. Yakimov Blvd.

8010 Burgas, Bulgaria

E-mail: irdimova@yahoo.com